

нав'язує свою волю, думку, щоб викликати бажані реакції іншої людини. Маніпулятор ставиться до співрозмовника як до речі, але може це вдало маскувати удаваною турботою, увагою. **Ігровий діалог** притаманний спілкуванню друзів та співрозмовників, які симпатизують один одному. **Духовний діалог** – це найвищий рівень спілкування людей, в якому актуалізується душевно-духовний, інтелектуальний потенціал особистості. Свідченням духовного діалогу є задіяність в ньому трьох складових людини: душевності як світу почуттів, емоцій, духовності як світу інтелектуального творчого пошуку, вітальності як відчуття енергетичного піднесення, ентузіазму, натхнення.

Таким чином будь-яка сфера життя не обходиться без діалогу. Головним є те, щоб уміти починати, підтримувати, завершувати розмову; реагувати на опорну репліку відповідно до ситуації; вловлювати зв'язки між ситуацією, швидко реагувати на зміну тематики розмови та ініціативно продовжувати спілкування. Для ведення діалогу необхідно також знати правила ефективного вислуховування і вміти ними користуватися.

Список використаних джерел:

1. Абрамович С.Д., Чікарьова М. Ю. Мовленнєва комунікація: Підручник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – С.220–227.
2. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2003. – С.194–221.

ДІЯЛЬНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ (1991-2000)

канд. пед. наук, старший науковий співробітник **Світлана Миколаївна Шевченко**
Інституту педагогіки НАПН України
Україна

На сьогодні основним напрямом розвитку сучасної української освіти окреслено рівний доступ до якісної освіти всіх громадян. За роки незалежності в Україні створені правові основи державної національної політики, яка будується на принципах рівності соціальних, культурних прав і свобод усіх громадян. Правовою основою формування державної політики прав дітей із особливими потребами стали Декларація прав національностей України (1991), Закони України «Про освіту» (1991, 2017), «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (1991, 2004), «Про загальну середню освіту» (1999), «Про охорону дитинства» (2001), «Про реабілітацію інвалідів в Україні» (2001), «Про освіту осіб, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (спеціальну освіту)» (2007), Конституція України (1996), Національна доктрина розвитку освіти (2002), Укази Президента України «Про додаткові заходи щодо посилення соціального захисту інвалідів та проведення в Україні у 2003 р. Року людей з інвалідністю» (2003), «Про першочергові заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями» (2005), «Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями» (2007) та ін. Відповідно до Конвенції діють вимоги рівноправності дітей з

особливими потребами в усіх галузях, а саме: «забезпечення навчанням сліпих, глухих, сліпоглухих осіб за допомогою найвідповідніших для індивіда умов, методів і способів спілкування в обстановці, яка максимально сприяє засвоєнню знань і соціальному розвитку» [2, с. 1].

Теоретико-методологічну основу дослідження складали: психолого-педагогічна теорія корекційної спрямованості навчання, виховання та розвитку дітей з особливими потребами (В. Засенко, А. Колупаєва, В. Синьов, О. Таранченко та ін.). Означений аспект навчального процесу дітей із порушенням слуху був предметом розгляду таких українських учених: В. Бондаря, В. Засенка, С. Кульбіді, Є. Синьової, О. Таранченко, В. Шевченка, Л. Фомічової, М. Ярмаченка та ін.

У процесі дослідження встановлено, що на певних етапах розвитку нашого суспільства виникали різні типи спеціальних навчально-виховних закладів, зокрема і спеціальні школи-інтернати для дітей з порушеннями розвитку. Серед головних завдань їх розвитку було забезпечення права дітей, які потребували корекції фізичного та (або) розумового розвитку, на здобуття певного освітнього рівня загальної середньої освіти шляхом спеціально організованого навчально-виховного процесу в комплексі з корекційно-розвитковою роботою, медичною реабілітацією тощо.

Відповідно до наказу «Положення про спеціальну загальноосвітню школу (школу-інтернат) для дітей, які потребували корекції фізичного та (або) розумового розвитку» (п. 7 Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 № 964 (із змінами) було затверджено, що у цей час функціонували такі основні види спеціальних шкіл (шкіл-інтернатів): **для глухих дітей** – I-III ступенів (I ступінь – підготовчий клас, 1-4 кл., II ст. – 5-10 кл., III ст. – 11-13 кл.); **для дітей зі зниженим слухом** – I-III ступенів (I ст. – підготовчий клас, 1-4 кл., II ст. – 5-10 кл., III ст. – 11-13 кл.) [3, с. 5].

Станом на 1992 р. в Україні функціонувало 409 спеціальних шкіл із 78 тис. учнів і в 1998 – 1999 н. р. їх кількість уже становила 308 закладів із 69 тис. учнів [2, с. 8]. До складу мережі (до 2000 р.) входило 689 інтернатних закладів різних типів, у яких навчалось 154,5 тис. учнів, зокрема працювало: 299 загальноосвітніх навчальних закладів-інтернатів (86,3 тис. учнів), у тому числі функціонувала: 391 спеціальна школа-інтернат для дітей, котрі потребували корекції фізичного чи розумового розвитку (61,2 тис. учнів), з яких 59 – для дітей було з вадами слуху (7,3 тис. учнів) та ін. [1, с.1]. Отже, діяльність шкіл-інтернатів для дітей з порушеннями слуху відбувалася відповідно до прав дітей із особливими потребами. Розвиток цих закладів був направлений на головні завдання спеціальної школи-інтернату: утримувати, навчати, виховувати цих дітей, давати їм можливість одержати комплекс корекційно-розвиткової і медичної реабілітації, формувати соціально адаптовану особистість, сприяти їх фізичному та психічному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Біденко Н. Розвиток загальної середньої освіти в Україні в період незалежності. Наукові записки. Серія: істор. науки. Вип. №12. С. 213-225.
2. Колупаєва А.А. Таранченко О.М. Освіта дітей з особливими потребами за часів незалежності України: етапність у стратегічному вимірі / Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. Київ, 2016. № 3. С. 7-18.
3. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України «Положення про спеціальну загальноосвітню школу (школу-інтернат) для дітей, які потребують

корекції фізичного та (або) розумового розвитку» №852 від 15.09.08 р. (до п. 7 Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 № 964 (із змінами). С. 1-24.

ДО ВИСВІТЛЕННЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1990-Х РОКІВ

Дічек Наталія Петрівна

*Інститут педагогіки НАПН України
Україна*

На зазначений у назві статті історичний період припадає діяльність міністра освіти України (18 листопада 1994 р. – 14 січня 1999 р.) Михайла Захаровича Згуровського, який обійняв цю посаду вже як відомий учений у галузі теорії системного аналізу [15]. Його внесок у розвиток освітньої галузі характеризують як початок «системних реформ» [2, с.64-65], однак згадують при цьому переважно галузь вищої освіти. Академік НАПН України, філософ В.Андрущенко вважає, що з 1995 р. в Україні розпочався другий етап розвитку освітньої політики, для якого характерним стало співробітництво Міністерства з Академією педагогічних наук України [1, с.16].

Метою нашого дослідження стало визначення внеску М.Згуровського у розвиток шкільної освітньої політики. Встановлено, що одним з найвагомим у діяльності Міністерства освіти під його керівництвом стало розроблення (і згодом прийняття) Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (1998). До мети здійснення профтехосвіти увійшла теза про забезпечення «громадянам України, у тому числі особам з особливими освітніми потребами, а також іноземцям та особам без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, права на здобуття професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, перепідготовку та підвищення кваліфікації» [4], що безперечно свідчить про узasadнення особистісного підходу в середній професійній освіті, про продовження реалізації принципу гуманізації освіти.

Водночас з'ясовано, що у роки роботи міністра М.Згуровського істотною модернізації зазнала й організація навчального процесу в середній школі та зміст шкільної освіти. Для забезпечення індивідуального розвитку школярів до навчальних планів було введено варіативний складник. Надзвичайно плідним видався 1995 р., протягом якого Міністерством освіти України було розроблено низку концепцій, пов'язаних з навчанням окремих шкільних предметів («Концепція безперервної базової хімічної освіти» [6]; «Концепція безперервної біологічної освіти» [7, 3-5]; «Концепція безперервної історичної освіти в Україні» [там само, с.6-8] «Концепція шкільної математичної освіти» [9], якими передбачалися інваріантна (базисна) та варіативна частини навчального плану; забезпечення на різних ступенях навчання рівневої та профільної диференціації навчально-виховного процесу на основі базового змісту освіти; модульний принцип добору змісту; широка варіативність навчальних планів і навчальних програм, можливість використання